

Willie Zonnevijlle Halvemaanstraat
Eindhoven

Klas 7.
f 0.16*

ONS GESCHIEDENIS BOEKJE

BESTEMD VOOR
SCHOLEN VOOR GEWOON
EN VOORTGEZET LAGER
ONDERWIJS

DOOR

F. DEN EERZAMEN

ZEVENTIENDE DRUK

G. B. VAN GOOR ZONEN'S U.M. N.V. - DEN HAAG - BATAVIA
1941

Met dank aan de Familie Zonnevijlle-

f 0.16*

ONS GESCHIEDENISBOEKJE

BESTEMD VOOR SCHOLEN
VOOR GEWOON EN VOORT-
GEZET LAGER ONDERWIJS

DOOR

F. DEN EERZAMEN

ZEVENTIENDE DRUK

's-GRAVENHAGE - 1941 - BATAVIA
G. B. VAN GOOR ZONEN'S UITGEVERSMATTSCHAPPIJ N.V.

VOORBERICHT.

Het bestuderen van een gewoon leerboekje levert voor de leerlingen onzer lagere scholen grote moeilijkheden op. Men stelt zich daarom meestal tevreden met het laten inschrijven en memoriseren van jaartallen. Dit memoriseren is nodig. Al vertelt de onderwijzer elke week nog zo mooi, al weet hij de hele klasse te boeien, hij zal ervaren, dat van het behandelde maar weinig in de hoofden der kinderen blijft hangen. En daarom moet een zeker quantum leerstof vastgelegd worden.

Ter besparing van tijd en omdat we iets meer wensen te geven dan enkel jaartallen, stelden we dit werkje samen, dat we onze leerlingen in 't vierde leerjaar in handen willen geven, *om het er voorgoed in te laten.*

We geven allereerst de jaartallen, die er muurvast in-geheid moeten worden.

Die met kleinere letter kunnen dienst doen bij uitbreiding en voor vluggere kinderen.

En verder nemen we *bijzonderheden* op, die van evenveel of nog meer betekenis zijn dan de blote jaartallen.

Van den man voor de klas hangt het af, of de leerlingen met lust „geschiedenis doen”; dit boekje is slechts als hulpmiddel bedoeld.

Voor op- of aanmerkingen houden we ons beleefd aanbevolen.

F. DEN EERZAMEN.

BIJ DE ZEVENTIENDE DRUK.

Het voorbericht, dat we bij de eerste druk schreven, geldt onveranderd voor deze zeventiende.

Wassenaar, Sept. '41.

F. DEN EERZAMEN.

I. Van de oudste tijden tot het ontstaan van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

± 100 j. v. Chr. De Batavieren, Friezen en andere Germaanse volksstammen vestigen zich in ons land.

De oudste bewoners hebben de hunnebedden in Drente gemaakt. Later kwamen hier de *Kelten*, die hun doden verbrandden en de as in *urnen* begroeven. Het Stenen-Tijdperk.

De Germaanse volksstammen bouwden hun primitieve woningen op hoogten (terpen of wierden). Ze waren oorspronkelijk van ruwe boomstammen en takken opgetrokken en gedekt met bladeren en stro, maar langzamerhand ontstonden grotere gebouwen, schuren en stallen.

Het waren stoere, vrijheidlievende en dappere mensen met blonde haren en blauwe ogen. Ze leefden vooral van jacht en visserij en wat de natuur verder opleverde. Op hun gemeenschappelijke velden weidde hun vee en werd ook wat landbouw beoefend. Hun grootste genot was de jacht en de krijg. Hun wapens waren pijl en boog, strijdhamer, knots en spies. In hun volksvergaderingen bespraken de vrije mannen hun aangelegenheden.

In hun heilige bossen aanbaden ze vele goden; waarvan Wodan (denk aan Woensdag) en Donar (Donderdag) de voornaamste waren.

In het midden van het land lag het meer Flevo. Grote landstreken waren moerassen; de rivieren overstroomden nog vaak het land en de zee sloeg grote stukken weg. In de uitgestrekte bossen huisden beren, wolven, oerossen, wilde zwijnen en herten.

± 50 j. v. Chr. De Romeinen komen in ons land.

Julius Caesar.

10 j. v. Chr. Drusus onderwerpt de Friezen.

69 j. n. Chr. Opstand der Batavieren tegen de Romeinen. Claudius Civilis.

70 j. n. Chr. De opstand door Cerealis bedwongen.

Invloed der Romeinen: ze leerden het volk betere woningen en kleren maken (kelder, venster, zolder).

Ze leerden beter het land bebouwen (nieuwe werktuigen: vork, vlegel, wan, enz.).

Ze legden dijken en wegen aan en groeven kanalen.
Er ontstonden steden bij de door hen aangelegde sterkten (Utrecht, Nijmegen, Maastricht).

Ze brachten ook een groot aantal nieuwe woorden in de taal: muur (naast wand en weeg), kamer, zolder, keuken, venster, tafel (naast dis), kelder, enz.

- ± 400. De Romeinen verlaten deze streken. Ons land wordt bewoond door Friezen, Franken en Saksen. (*Volksverhuizing.*)

Door de volksverhuizing ging weer een deel van het goede, dat de Romeinen hadden gebracht, verloren. Het waren immers tijden van verwarring en strijd.

- ± 700. Evangelieprediking in ons land.

Gevolgen der prediking: Verzachting der zeden.

Een vrije Zondag.

Instelling Christelijke feestdagen.

Ontstaan van kloosters. De monniken deden veel aan landontginning, inpoldering en wegenaanleg.

Willibrord op Walcheren, later Bisschop van Utrecht.
754. Bonifacius bij Dokkum vermoord.

- ± 800. Karel de Grote regeert over ons land en de naburige landen.

800. De Paus kroont hem tot keizer.

K. de G. onderwierp de Franken en Saksen.

Hij breidde het Christendom uit, stichtte kerken en scholen en bevorderde kunsten en wetenschappen.

Hij regelde het bestuur. Leenstelsel. Graven.

Hij bevorderde landbouw en handel. (Modelboerderijen, aanleggen en verbeteren van wegen en kanalen.)

- ± 800—1000. Invallen der Noormannen.

Het werk van Karel den Groten gaat gedeeltelijk verloren. Toeneming van het aantal slaven en horigen, daar verschillende vrijen zich vrijwillig onder de bescherming van de edelen stelden.

922. Ontstaan van het Graafschap Holland.

Voorals Dirk III breidt het uit ten koste van den Bisschop. Kasteel bij Vlaardinghen. Strijd met den Keizer.

- ±1000. Ons land is verdeeld in een groot aantal kleine gebieden.

Door verovering, aankoop en vererving vermindert het aantal. De voornaamste waren:

het Graafschap Holland.

het Bisdom Utrecht.

het Graafschap Gelre (later Hertogdom).

1096. Eerste kruistocht onder Godfried van Bouillon.

De kruistochten duurden ongeveer 200 jaren.

Gevolgen der kruistochten: opkomst van de derde stand en daardoor bloei van de steden.

Handel en nijverheid gingen vooruit. Het zien van vreemde landen en toestanden verruimde de gezichtskring van hen, die terugkwamen.

Het verlies van millioenen mensenlevens en het overbrengen van besmettelijke ziekten staan daar als nadelen tegenover.

1219. Tocht van Graaf Willem I (Damiate).

1256. Graaf Willem II sneuvelt tegen de West-Friezen bij Hoogwoud.

1296. Floris V door de edelen vermoord.

Gijsbrecht van Amstel, Herman van Woerden, Gerard van Velzen. Ze waren niet van plan, den graaf te doden, maar wilden hem uitleveren aan den Koning van Engeland. Het te hoop lopende volk wilde hem verlossen, maar vond hem met wonden overdekt.

Verschillende graven gaven aan de steden voorrechten of *privilegiën*, 't zij vrijwillig, 't zij voor toegestane *beden*. Vooral Floris V deed veel voor 't volk (der Keerlen God).

1304. Inval der Vlamingen. Witte van Haamstede.

1323. Willem III, Graaf van Holland en Henegouwen, wordt ook Graaf van Zeeland.

1345. Willem IV sneuvelt bij Stavoren tegen de Friezen. Margaretha gravin.

- ± 1350—1500. Hoekse en Kabeljauwse twisten.

Het was een felle strijd tussen de oude *adel* en de opkomende *burgerij*. Gebruik van het buskruit.

± 1350. Uitvinding van het haringkaken door Willem Beukelsz.

1421. De Biesbosch ontstaat.

1433. **Jacoba van Beieren staat haar landen af aan haar neef Filips van Bourgondië.**
 1428. Verdrag van Delft.
 1433—1482. Het Bourgondische Huis.
 Filips de Goede, Karel de Stoute, Maria.
 Invloed van het Bourg. Huis:
 Bevordering van éénheid (weg met de privilegiën).
 Instelling van de *Grote Raad* en het *Hof van Holland*.
 Orde van 't *Gulden Vlies*.
 Instelling der *vroedschappen*.
 Bijeenroeping der *Algemene Staten*.
 Er kwam door de krachtige hand een eind aan de twisten.
 Toeneming der weelde. Veel Franse woorden in onze taal. Opkomst van de *Rederijkers*.
 Bekende schilders: Gebroeders Van Eyck en Memlinc.
 1477. Dood van Karel den Stouten, Maria gravin.
 Groot-Privilege.
 Huwelijk met Maximiliaan van Oostenrijk.
- ±1450. **Uitvinding der boekdrukkunst.**
 Laurens Jansz. Koster.
1482. **Dood van Maria van Bourgondië.**
 Maximiliaan wordt regent voor zijn zoon Filips (tot 1494).
 1482—1581. Het Oostenrijkse Huis.
 Filips de Schone, Karel V, Filips II.
 1482. Jan van Schaffelaar springt van de toren te Barneveld.
 1492. Columbus ontdekt Amerika.
 1498. Vasco di Gama bereikt Indië.
1500. **Karel V te Gent geboren.**
 In 1506 stierf zijn vader en moest Maximiliaan voor de tweede maal het regentschap op zich nemen.
1515. **Karel V wordt Heer der Nederlanden.**
 In 1516 wordt hij Koning van Spanje en in 1519 Keizer van Duitsland.
 Vereniging van alle zeventien Nederlandse Gewesten.
 Het laatst kwam Gelderland aan Karel (in 1543).
 Karel V probeerde de band tussen de verschillende gewesten te versterken. In 1531 stelde hij de *Raad van State* (voor regeringszaken), de *Raad van Financiën* en de *Geheime Raad* (rechtspraak) in. In 1548 werden de gewesten verenigd tot de Bourgondische Kreits. Bij de Pragmatieke Sanctie van 1549 werd de opvolging in alle gewesten een-

- der geregeld: de kroon werd erfelijk verklaard in de mannelijke en vrouwelijke linie.
1517. **Kerkhervorming door Luther.**
 Tal van hervormden zijn in ons land om den gelove verbrand, vooral van de *Doopsgezinden*, die verward werden met de oproerige sekte der Wederdopers (Jan van Leiden). Later krijgt Calvijn hier veel meer aanhangers dan Luther.
 1533. Willem van Oranje geboren, zoon van Willem den Rijken en Juliana van Stolberg.
1555. **Karel V doet afstand van de regering.**
 Zijn zoon Filips II wordt Heer van Nederland en Koning van Spanje.
 1558. Karel V sterft.
1559. **Filips II vertrekt naar Spanje. Margaretha van Parma wordt Landvoogdes.**
 Haar voornaamste raadgever was Granvelle.
 Invloedrijke edelen: Willem van Oranje, Egmond, Hoorne, W. v. O. werd aangesteld als *stadhouder* van Holland, Zeeland en Utrecht; Egmond van Vlaanderen.
 1565. Verbond der edelen.
1566. **Beeldenstorm.**
 Vierhonderd edelen, onder leiding van Hendrik van Brederode en Lodewijk van Nassau boden aan de landvoogdes een *Smeekschrift* aan. Ontstaan van de naam: *Geuzen*.
1567. **Komst van Alva. Duizenden vluchten het land uit o.a. de Prins van Oranje.**
 Oprichting van de Raad van Beroerten (Bloedraad).
1568. **Slag bij Heiligerlee. Adolf van Nassau sneuvelt. Egmond en Hoorne worden onthoofd. Begin van de Tachtigjarige Oorlog.**
 Oorzaken: Schending der privilegiën. Kerkhervorming.
 Na de overwinning wilde Alva de tiende, twintigste en honderdste penning heffen.
1572. **De Watergeuzen nemen Den Briel in. Vlissingen, Enkhuizen en vele andere steden jagen de Spanjaarden weg. Tocht van Don Frederik (Mechelen, Zutten, Naarden).**
 Vergadering van de vrije steden te Dordrecht.

1573. Haarlem genomen en uitgemoord. Van Alkmaar begint de Victorie. Slag op de Zuiderzee. Alva vertrekt.

Andere landvoogden: Requesens tot 1576, Don Juan tot 1578 en Parma tot 1592.

1574. Slag op de Mokerheide. (Lodewijk en Hendrik van Nassau sneuvelen.)
Beleg en ontzet van Leiden.

1575. Opening der Leidse Hogeschool.

1576. Dood van Requesens. Mouterij der Spaanse troepen. Pacificatie van Gent.

De gewesten van Noord- en Zuid-Nederland zullen de godsdienstgeschillen ter zijde stellen en gezamenlijk de Spanjaarden verdrijven.

1578. Amsterdam verklaart zich voor den Prins van Oranje.

1579. Unie van Utrecht. (De Zeven Verenigde Nederlanden.)

De Unie van Atrecht verenigde de Zuidelijke Nederlanden.

1580. Rennenberg verraadt Groningen.

Filips doet Willem van Oranje in de ban.

1581. De Nederlanders zweren Filips II af.

De Hertog van Anjou wordt nu als Souverein erkend. Men hoopte daardoor steun van Frankrijk te krijgen.

1584. De Prins van Oranje wordt te Delft door Balthazar Gerards doodgeschoten.

1582. Jean Jauregui doet te Antwerpen een aanslag op 't leven van den Prins.

1585. Leicester komt in ons land en blijft tot 1587.

Maurits wordt Stadhouder (1585—1625).

Parma verovert Antwerpen.

1588. Vestiging van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

De Onoverwinnelijke Vloot vernietigd.

II. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1588—1795.

1590. Verrassing van Breda.

Prins Maurits voerde een andere wijze van oorlogvoeren in. Hij zorgde voor een goed geoefend leger, dat zich snel kon verplaatsen. Tegen het einde der zestiende eeuw waren de Gewesten der Unie vrij van vijanden.

1594. Inneming van de stad Groningen.

1596. Heemskerk en Barendsz overwinteren op Nova-Zembla.

Houtman en Keyzer komen in Indië aan.

1598. Albertus van Oostenrijk en Isabella krijgen de Nederlanden als bruidsschat van Filips II.

1600. Slag bij Nieuwpoort.

1602. Oprichting van de Oostindische Compagnie.

1607. Vernietiging van de Spaanse Zeemacht bij Gibraltar. Heemskerk sneuvelt. Michiel Adriaansz. de Ruyter geboren.

1609. Twaalfjarig Bestand.

Godsdiensttwisten. (Arminianen of Remonstranten tegenover de Gomaristen of Contra-Remonstranten.) Strijd tussen Oldenbarneveld en Maurits.

Onenigheid over de tocht naar Duinkerken.

" " Maurits' macht.

" " het sluiten van het Bestand.

" " de rechten der Staten.

1618—'19. "Dordtse" Synode. Bijbelvertaling. (*Statenbijbel*, in 1637 verschenen.)

1619. Oldenbarneveld wordt onthoofd.

Hugo de Groot en enige andere heren worden gevangen gezet op Loevestein.

1619. Jan Pietersz. Koen sticht Batavia.

1573. Haarlem genomen en uitgemoord. Van Alkmaar begint de Victorie. Slag op de Zuiderzee. Alva vertrekt.

Andere landvoogden: Requesens tot 1576, Don Juan tot 1578 en Parma tot 1592.

1574. Slag op de Mokerheide. (Lodewijk en Hendrik van Nassau sneuvelen.)

Beleg en ontzet van Leiden.

1575. Opening der Leidse Hogeschool.

1576. Dood van Requesens. Muiterij der Spaanse troepen. Pacificatie van Gent.

De gewesten van Noord- en Zuid-Nederland zullen de godsdienstgeschillen ter zijde stellen en gezamenlijk de Spanjaarden verdrijven.

1578. Amsterdam verklaart zich voor den Prins van Oranje.

1579. Unie van Utrecht. (De Zeven Verenigde Nederlanden.)

De Unie van Atrecht verenigde de Zuidelijke Nederlanden.

1580. Rennenberg verraadt Groningen.

Filips doet Willem van Oranje in de ban.

1581. De Nederlanders zweren Filips II af.

De Hertog van Anjou wordt nu als Souverein erkend. Men hoopte daardoor steun van Frankrijk te krijgen.

1584. De Prins van Oranje wordt te Delft door Balthazar Gerards doodgeschoten.

1582. Jean Jauregui doet te Antwerpen een aanslag op 't leven van den Prins.

1585. Leicester komt in ons land en blijft tot 1587.

Maurits wordt Stadhouder (1585—1625).

Parma verovert Antwerpen.

1588. Vestiging van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

De Onoverwinnelijke Vloot vernietigd.

II. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1588—1795.

1590. Verrassing van Breda.

Prins Maurits voerde een andere wijze van oorlogvoeren in. Hij zorgde voor een goed geoefend leger, dat zich snel kon verplaatsen. Tegen het einde der zestiende eeuw waren de Gewesten der Unie vrij van vijanden.

1594. Inneming van de stad Groningen.

1596. Heemskerk en Barendsz overwinteren op Nova-Zembla.

Houtman en Keyzer komen in Indië aan.

1598. Albertus van Oostenrijk en Isabella krijgen de Nederlanden als bruidsschat van Filips II.

1600. Slag bij Nieuwpoort.

1602. Oprichting van de Oostindische Compagnie.

1607. Vernietiging van de Spaanse Zeemacht bij Gibraltar. Heemskerk sneuvelt. Michiel Adriaansz. de Ruyter geboren.

1609. Twaalfjarig Bestand.

Godsdiensttwisten. (Arminianen of Remonstranten tegenover de Gomaristen of Contra-Remonstranten.) Strijd tussen Oldenbarneveld en Maurits.

Onenigheid over de tocht naar Duinkerken.

" " Maurits' macht.

" " het sluiten van het Bestand.

" " de rechten der Staten.

1618—'19. Dordtse Synode. Bijbelvertaling. (*Statenbijbel*, in 1637 verschenen.)

1619. Oldenbarneveld wordt onthoofd.

Hugo de Groot en enige andere heren worden gevangen gezet op Loevestein.

1619. Jan Pietersz. Koen sticht Batavia.

1621. Einde van het Bestand.
Hugo de Groot ontvlucht uit Loevestein.
Oprichting van de Westindische Compagnie.

1623. De zoons van Oldenbarneveld doen een aanslag op het leven van Maurits.

1625. Maurits sterft.
Frederik Hendrik volgt hem op (1625-1647).

1629. Frederik Hendrik maakt zich meester van 's-Hertogenbosch.

1632. Tocht langs de Maas.
Inneming van Venlo, Roermond en Maastricht.

Door deze overwinningen worden Brabant en Limburg voor Noord-Nederland gewonnen.

„Willem van Oranje legde de fundamenten van het gebouw onzer vrijheid, Maurits trok de muren op en Frederik Hendrik bracht het onder dak.”

1639. Maarten Harpertz. Tromp verslaat de Spanjaarden bij Duins.

1647. Frederik Hendrik sterft.
Willem II wordt Stadhouder (1647—1650).

1648. Vrede te Munster.

De republiek wordt vrij verklaard. Wij behielden het veroverde in Brabant, Limburg en Vlaanderen (Generaliteitslanden). De Schelde bleef gesloten. Wij behielden alles in Indië.

TOESTAND VAN ONS LAND IN DE GOUDEN EEUW.
Handel en *zeevaart* brachten schatten in het land. Zeer belangrijk was de *Oostzeehandel*, die bijna geheel in onze handen was. De Nederlanders waren de *vrachtaarders* van Europa; ze brachten graan, hout, ijzer, haring, zuivelproducten, enz. naar Frankrijk, Spanje en Portugal en haalden er zuidvruchten, wijn, zout, olie, wol en Indische

waren vandaan. Ook de Engelse handel en die op de Levant waren grotendeels van onze reders.

Na 1602 ontstond de rechtstreekse handel op Indië; Nederland beheerste toen de Wereldhandel.

De visserij bloeide.

De nijverheid verschaftte duizenden brood (schepen en wat er bij behoort, vooral in de Zaanstreek; Leids laken, Haarlems linnen, Delfts aardewerk). De Nederlandse boekdrukkunst was wereldberoemd.

Landbouw en *veeteelt* gingen hard vooruit. Beemster, Schermer, Purmer, Wormer en andere meren werden drooggemaakt.

De Hollandse schilderkunst werd beroemd: Rembrandt, Jan Steen, Frans Hals, Gerard Dou, Paulus Potter, Johannes Vermeer.

Beroemde dichters: Vondel, Hooft (de Muiderkring), Huygens, Cats, Brederode.

Grote geleerden: Hugo de Groot (rechtsgeleerdheid), Christiaan Huygens (wis- en natuurkunde), Spinoza (filosofie).

Jacob van Campen bouwde het stadhuis te Amsterdam, Hendrik de Keyser maakte de grafombe voor Willem van Oranje te Delft, Rombout Verhulst die voor De Ruyter en Tromp.

1650. Willem II belegert Amsterdam. Dood van Willem II. Eerste Stadhouderloze tijdperk.

Onenigheid over de afdanking van soldaten.

Jacob de Witt en anderen op Loevestein gevangen gezet.

1651. Grote Vergadering te 's-Gravenhage.

- 1652—'54. Eerste Engelse Oorlog.

De oorlogen met Engeland vonden hun oorzaak in de jaloersheid der Engelsen op onze handel.

Cromwell Protector in Engeland. Scheepvaartacte. (Acte van Navigatie.)

1653. Jan de Witt wordt Raadpensionaris.
Tromp sneuvelt bij Ter Heide, Van Galen bij Livorno.

Jan de Witt was tegen een stadhouder, o.m. omdat die zijns inziens te veel macht wilde hebben en in vredetijd de rust der Republiek in gevaar bracht. (Maurits, Willem II)

1621. Einde van het Bestand.
Hugo de Groot ontvlucht uit Loevestein.
Oprichting van de Westindische Compagnie.
1623. De zoons van Oldenbarneveld doen een aanslag op het leven van Maurits.
1625. Maurits sterft.
Frederik Hendrik volgt hem op (1625-1647).
1629. Frederik Hendrik maakt zich meester van 's-Hertogenbosch.
1632. Tocht langs de Maas.
Innemering van Venlo, Roermond en Maastricht.
Door deze overwinningen worden Brabant en Limburg voor Noord-Nederland gewonnen.
„Willem van Oranje legde de fundamenten van het gebouw onzer vrijheid, Maurits trok de muren op en Frederik Hendrik bracht het onder dak.”
1639. Maarten Harpertsz. Tromp verslaat de Spanjaarden bij Duins.
1647. Frederik Hendrik sterft.
Willem II wordt Stadhouder (1647—1650).
1648. Vrede te Munster.
De republiek wordt vrij verklaard. Wij behielden het veroverde in Brabant, Limburg en Vlaanderen (Generaliteitslanden). De Schelde bleef gesloten. Wij behielden alles in Indië.
- TOESTAND VAN ONS LAND IN DE GOUDEN EEUW.
Handel en zeevaart brachten schatten in het land. Zeer belangrijk was de *Oostzeehandel*, die bijna geheel in onze handen was. De Nederlanders waren de *vrachtvaarders* van Europa; ze brachten graan, hout, ijzer, haring, zuivelproducten, enz. naar Frankrijk, Spanje en Portugal en haalden er zuidvruchten, wijn, zout, olie, wol en Indische

- waren vandaan. Ook de Engelse handel en die op de Levant waren grotendeels van onze reders.
Na 1602 ontstond de rechtstreekse handel op Indië; Nederland beheerste toen de Wereldhandel.
De visserij bloeide.
De nijverheid verschaftte duizenden brood (schepen en wat er bij behoort, vooral in de Zaanstreek; Leids laken, Haarlems linnen, Delfts aardewerk). De Nederlandse boekdrukkunst was wereldberoemd.
Landbouw en *veeteelt* gingen hard vooruit. Beemster, Schermer, Purmer, Wormer en andere meren werden drooggemaakt.
De Hollandse schilderkunst werd beroemd: Rembrandt, Jan Steen, Frans Hals, Gerard Dou, Paulus Potter, Johannes Vermeer.
Beroemde dichters: Vondel, Hooft (de Muiderkring), Huygens, Cats, Brederode.
Grote geleerden: Hugo de Groot (rechtsgeleerdheid), Christiaan Huygens (wis- en natuurkunde), Spinoza (filosofie).
Jacob van Campen bouwde het stadhuis te Amsterdam, Hendrik de Keyser maakte de graftombe voor Willem van Oranje te Delft, Rombout Verhulst die voor De Ruyter en Tromp.
1650. Willem II belegert Amsterdam. Dood van Willem II. Eerste Stadhouderloze tijdperk.
Onenigheid over de afdanking van soldaten.
Jacob de Witt en anderen op Loevestein gevangen gezet.
1651. Grote Vergadering te 's-Gravenhage.
- 1652—'54. Eerste Engelse Oorlog.
De oorlogen met Engeland vonden hun oorzaak in de jaloesheid der Engelschen op onze handel.
Cromwell Protector in Engeland. Scheepvaartacte. (Acte van Navigatie.)
1653. Jan de Witt wordt Raadpensionaris.
Tromp sneuvelt bij Ter Heide, Van Galen bij Livorno.
Jan de Witt was tegen een stadhouder, o.m. omdat die zijns inziens te veel macht wilde hebben en in vredetijd de rust der Republiek in gevaar bracht. (Maurits, Willem II)

1654. Vrede met Engeland te Westminster.

Acte van Seclusie, waarbij de Prinsen van Oranje werden uitgesloten van het stadhouderschap.

1665—'67. Tweede Engelse Oorlog. Vierdaagse Zeeslag. De Ruyter opperbevelhebber der vloot. Tocht naar Chattam. Vrede te Breda.

Bij de vrede van Breda ging Nieuw-Nederland verloren, en kregen we Suriname.
Jan de Witt had uitstekend voor de vloot gezorgd. (Jongens van Jan de Witt.)

1668. Drievoudig Verbond (Triple Alliantie). Nederland, Engeland en Zweden tegen Frankrijk.

Buitenlandse politiek van Jan de Witt:

1. Frankrijk wel tot vriend, maar niet tot buur.
2. Niet met Engeland en Frankrijk tegelijk in oorlog, maar steeds met het ene verbonden tegen het andere.

1672. Oorlog met Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen. Willem III wordt Stadhouder (1672—1702).

De gebroeders De Witt worden vermoord.

Slagen bij Schooneveld en Kijkduin.

1674. Vrede met Engeland, Munster en Keulen.

1676. Michiel de Ruyter sneuvelt in de Middellandse Zee bij de Etna.

1678. Vrede met Frankrijk te Nijmegen.

1688—1697. Negenjarige oorlog met Frankrijk. Vrede van Rijswijk.

1689. Willem III en Maria worden Koning en Koningin van Engeland.

In 1685 herriep Lodewijk XIV het Edict van Nantes, waarbij aan de Protestanten (Hugenoten) vroeger vrijheid van godsdienst was toegestaan.

1702. Willem III sterft. Tweede Stadhouderloze Tijdperk (1702—1747).

1701—'13. Spaanse Successieoorlog. De Zuidelijke Nederlanden kwamen aan Oostenrijk. Onze Republiek kreeg het recht van garnizoen in een reeks Zuidnederlandse vestingen — de *Barrièresteden*.

1711. Jan Willem Friso verdrinkt bij Moerdijk.

In de achttiende eeuw (de Eeuw van Verval, Pruikeentijd) gingen handel en industrie achteruit. De landprovinciën beleefden betere tijden. De Franse zeden en gebruiken kwamen in de mode. De bouwstijl werd anders (geen trapgevels meer, maar gebogen lijnen en krullen). In de tuinen kwamen rechte paden en vervormde bomen en heesters.
FAMILIEREGERING.

1747. Willem IV wordt Stadhouder van alle gewesten (1747—1751).

Hij kwam aan 't bewind door een volksbeweging. Oostenrijkse Successie-Oorlog. De Fransen namen de Barrièresteden en deden een inval in ons land.

Het stadhouderschap wordt erfelijk verklaard.

Willem IV heeft het innen der *belastingen* geregeld; de opbrengst der *posterijen* was voortaan voor de gewesten.

1751. Willem IV sterft. Willem V volgt hem op (1751—1795).

Tot 1759 regeerde zijn moeder voor hem en daarna de hertog van Brunswijk-Wolfenbüttel.

1766. Willem V aanvaardt zelf het bestuur.

1780—'84. Vierde Engelse oorlog.

1787. De Pruisen herstellen Willem V in zijn waardigheden. Vele Patriotten vluchten naar Frankrijk.

Twee partijen stonden scherp tegenover elkaar, de Prinsgezinden of Oranjeklanten en de Patriotten (Kezen). De Hertog van Brunswijk werd gedwongen het land te verlaten. Er werden vrijkorpsen opgericht. De Prins verliet Den Haag en ging naar Gelderland. De Prinses werd bij Gouda door een vliegend legertje tegengehouden, waarna haar broer, de Koning van Pruisen, hulp verleende.

1789. Grote omwenteling in Frankrijk.

Het door adel en geestelijkheid verdruchte volk maakte zich meester van het bewind. De Koninklijke familie werd terechtgesteld en men verviel in allerlei buitensporigheden. Duizenden hoofden vielen onder de guillotine. Robespierre.

III. Van 1795 tot heden.

1795. De Fransen trekken onder Pichegru en Daendels ons land binnen. Willem V vlucht naar Engeland. Bataafse Republiek.

Onder de leuze: „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap" trokken de Franse legers op. Met gejuich werden de „sans-culottes" hier ontvangen en men danste met hen om de vrijheidsbomen.

De vriendschap met Frankrijk kwam ons land op grote offers te staan:

- a. 100.000.000 gulden oorlogskosten.
- b. Wij moesten 25000 soldaten kleden, voeden en bezoldigen, en daar die telkens vervangen werden, kwam dat ook op meer dan 70.000.000 gulden.
- c. Afstand van Maastricht, Venlo en Staats-Vlaanderen.
- d. Opening der Schelde.
- e. Het ergste was nog de vijandschap met Engeland, dat bijna al onze koloniën afnam en de handel verlamde.

1798. Ons land krijgt een Grondwet.

't Land werd verdeeld in departementen.

Het bestuur werd *gekozen* door de burgers, dus *geen familieregering* meer.

Men behoeft geen lid meer te zijn van de Hervormde kerk om een of ander ambt te mogen bekleden.

De pijnbank werd afgeschaft.

De *gilden* verdwenen eveneens.

1798. De Oostindische Compagnie staat haar bezittingen aan de Republiek af. De meeste vallen in handen der Engelsen.

1799. Engelsen en Russen doen een inval in Noord-Holland. Het overschot onzer vloot geeft zich aan de Engelsen over.

1804. Napoleon wordt Keizer der Fransen.

1805. Rutger Jan Schimmelpenninck wordt Raadspensionaris van de Bataafse Republiek.

Hij regelde de belastingen en gaf een wet op het onderwijs.

1806—1810. Lodewijk Napoleon is Koning over ons land. Dit heet nu het Koninkrijk Holland.

Napoleon gaf zijn broers koninkrijken. Ze moesten eerst denken aan de belangen van Napoleon, dan aan die van Frankrijk en in de laatste plaats aan die van hun eigen land. Lodewijk Napoleon probeerde de harten der Nederlanders te winnen; hij stelde belang in de landbouw en deed een oogje toe voor de smokkelhandel. (In 1806 was het Continentaal Stelsel uitgevaardigd.)

1807. Ramp te Leiden.

1809. De Engelsen doen een inval in Zeeland.

1810. Ons land wordt bij Frankrijk ingelijfd.

De grootste nadelen waren:

a. Het Continentaal Stelsel wordt streng doorgevoerd.
b. Invoering der Conscriptie (nog voortlevend in onze loting).

c. Tiërccering.

Nu was er „Gelijkheid” in lijden en kwam de echte „Broederschap”; alleen de „Vrijheid” ontbrak nog.

Voordelen: 1. Ons land werd eensgezind.
2. Napoleon heeft het aan goede instellingen gewend. (Burgerlijke Stand, Wetboeken.)
3. Suiker- en Cichorei-industrie.

1811. De opvolger van Daendels, Generaal Janssens, moet Java aan de Engelsen overgeven.

Door Daendels is de grote Javaanse Postweg aangelegd.

1812. Tocht naar Rusland.

1813. Slag bij Leipzig. De Prins van Oranje landt te Scheveningen. De Fransen verlaten ons land.

Onder de mannen, die veel voor de bevrijding van ons land gedaan hebben, noemen we vooral: Van Hogendorp, Van Limburg Stirum, Van der Duyn van Maasdam, Kemper en Falck.

1814. Willem I bezweert als Souverein Vorst de nieuwe Grondwet.

Wij krijgen van Engeland onze Koloniën terug, behalve Kaapland en Ceylon.

1815. Ons land wordt met Zuid-Nederland verenigd tot het Koninkrijk der Nederlanden. Slag bij Waterloo.

1824. Oprichting der Nederlandse Handel-Maatschappij.

1830. Opstand der Belgen.

De Vereniging der beide landen was door de grote Mogendheden tot stand gebracht. Ze was echter tegen de zin der Belgen. Verschil in *godsdiens*, *afkomst*, *taal*, *geschiedenis*.

Cultuurstelsel in Indië (Van den Bosch).

1831. Het leger der Belgen wordt bij Hasselt en Leuven verslagen. Tiendaagse Veldtocht.

1832. Chassé verdedigt de Citadel van Antwerpen.

België zou onderworpen zijn, als de Fransen niet te hulp gekomen waren. Ons leger trok terug, maar bleef nog tot 1838 onder de wapenen, wat veel geld kostte en ontevredenheid verwekte.

1839. Willem I tekent de vrede met België. Eerste spoorweg in ons land van Amsterdam naar Haarlem.

1840. Koning Willem I doet op het Loo afstand van de Regering. Willem II volgt hem op (1840—1849).

Willem I heeft veel voor Nederland gedaan. Wegen worden aangelegd, kanalen gegraven. (Noordhollands kanaal, Voornse kanaal, Noord en Zuid Willemsvaart, e.a.) Bevordering van de handel o.a. door de oprichting der Handel-Maatschappij en van de industrie, vooral in Zuid-Nederland.

1848. Ons land krijgt een nieuwe Grondwet.

De Eerste Kamer wordt gekozen door de Provinciale Staten, de Tweede Kamer rechtstreeks door de kiezers. De Ministers dienen hun voorstellen in en zijn verantwoordelijk. De Vergaderingen van de Kamers, de Provinciale Staten en de Gemeenteraden zijn openbaar.

Vrijheid van drukpers.

Van de wetten, die na 1848 aangenomen zijn, noemen we:

De Post- en Telegraafwet (Thorbecke.)

De Spoorwegwet. 1860.

Afschaffing van de doodstraf. 1870.

Wet op het lager onderwijs 1857, herzien in 1878, in 1889

(subsidiëring bijzonder onderwijs) en 1920 (gelijkstelling

van Openbaar en Bijzonder Onderwijs).

Verbod van de kinderarbeid. 1874. (Van Houten.)

Wet op de persoonlijke dienstplicht. 1898.

Leerplichtwet. 1900.

Ongevallenwet en Woningwet. 1901.

Ouderdoms- en invaliditeitswet. 1913.

Invoering van de zomertijd. 1916.

Verzekeringswetten en Arbeidswet 1919 (8-urige werkdag).

1848—'53. Droogmaking van de Haarlemmermeer.

1849. Willem II sterft. Willem III volgt hem op (1849—1890).

1873. Begin van de Atjeh-Oorlog.

1880. Koningin Wilhelmina geboren.

1887. Verandering der Grondwet.

1890. Willem III sterft. Zijn dochter Wilhelmina wordt Koningin onder voogdijschap van haar moeder.

1894. Oorlog op Lombok.

1898. Koningin Wilhelmina aanvaardt zelf de regering.

1901. De Koningin huwt met Hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin.

1909. Prinses Juliana geboren.

1913. Voltooiing van het Vredespaleis te 's-Gravenhage. (Carnegie)

In 1899 werd in Den Haag de eerste en in 1907 de tweede Vredesconferentie gehouden. Tevergeefs waren echter de pogingen om *verplichte arbitrage* in te voeren. Sedert 1913 zetelt het Permanente Hof van Arbitrage in het Vredespaleis.

1914. Mobilisatie van leger en vloot in verband met de Grote Europese oorlog.

Gevolgen van de oorlog voor ons land:

Vaststelling van maximumprijzen.

Distributiestelsel (broodkaarten, suikerkaarten, enz.).

Oprichting van de Nederl. Overzee-Trustmaatschappij (N.O.T.).

Grote oorlogswinsten.

In de vier oorlogsjaren werd de Staatsschuld meer dan verdubbeld door verschillende leningen.

Belastingen: Verdedigingsbelasting, O.W.-belasting.

Vrede te Versailles in 1919. **Stichting van de Volkenbond.**

(Ons land treedt toe in 1920.)

De bedoeling van de Volkenbond was te voorkomen, dat onderlinge geschillen beslecht worden door oorlog. Hij was gericht op het handhaven van de vrede, door *geweld* te vervangen door *recht*. Pogingen om tot *ontwapening* te komen, hebben weinig succes gehad. De Volkenbond hield zich ook bezig met de maatschappelijke verhoudingen en heeft op dit terrein heel wat gedaan: internationale arbeidsorganisatie, verkeersregelen, hygiënische maatregelen, intellectuele samenwerking, opiumbestrijding en jeugdbescherming.

Onder leiding van de Volkenbond konden honderdduizenden krijgsgevangenen naar hun eigen land terugkeren en werd aan miljoenen vluchtelingen ondersteuning verleend.

De Volkenbondsvergaderingen werden gehouden te Genève.

Daar was ook het Permanent Secretariaat gevestigd.

1917. Grondwetsherziening.

Algemeen kiesrecht voor mannen, evenredige vertegenwoordiging en stemplicht. Gelijktelling van openbaar en bijzonder onderwijs.

't Vrouwenkiesrecht is ingevoerd in 1919 (Wet Marchant) en vastgelegd in de Grondwet van 1922.

1918. Wet tot droogmaking der Zuiderzee aangenomen.

De Spaanse griep vergt veel slachtoffers.

1922. Grondwetsherziening.

Beperking van de troonopvolging. Een oorlogsverklaring is gebonden aan de goedkeuring der Staten-Generaal.

1925 en '26. Grote storm in het oosten van ons land (ramp te Borculo) en watersnood langs onze rivieren.

1929. Opening van het telefoon-verkeer met Nederl. Oost-Indië. Instelling van een ge-regelde vliegdiens op Indië.

Vrijheid van drukpers.

Van de wetten, die na 1848 aangenomen zijn, noemen we:
De Post- en Telegraafwet (Thorbecke.)

De Spoorwegwet, 1860.

Afschaffing van de doodstraf, 1870.

Wet op het lager onderwijs 1857, herzien in 1878, in 1889 (subsidiëring bijzonder onderwijs) en 1920 (gelijkstelling van Openbaar en Bijzonder Onderwijs).

Verbod van de kinderarbeid, 1874. (Van Houten.)

Wet op de persoonlijke dienstplicht, 1898.

Leerplichtwet, 1900.

Ongevallenwet en Woningwet, 1901.

Ouderdoms- en invaliditeitswet, 1913.

Invoering van de zomertijd, 1916.

Verzekeringswetten en Arbeidswet 1919 (8-urige werkdag).

1848—'53. Droogmaking van de Haarlemmermeer.

1849. Willem II sterft. Willem III volgt hem op (1849—1890).

1873. Begin van de Atjeh-Oorlog.

1880. Koningin Wilhelmina geboren.

1887. Verandering der Grondwet.

1890. Willem III sterft. Zijn dochter Wilhelmina wordt Koningin onder voogdijschap van haar moeder.

1894. Oorlog op Lombok.

1898. Koningin Wilhelmina aanvaardt zelf de regering.

1901. De Koningin huwt met Hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin.

1909. Prinses Juliana geboren.

1913. Voltooiing van het Vredespaleis te 's-Gravenhage. (Carnegie)

In 1899 werd in Den Haag de eerste en in 1907 de tweede Vredesconferentie gehouden. Tevergeefs waren echter de pogingen om *verplichte arbitrage* in te voeren. Sedert 1913 zetelt het Permanente Hof van Arbitrage in het Vredespaleis.

1914. Mobilisatie van leger en vloot in verband met de Grote Europese oorlog.

Gevolgen van de oorlog voor ons land:

Vaststelling van maximumprijzen.

Distributiestelsel (broodkaarten, suikerkaarten, enz.).

Oprichting van de Nederl. Overzee-Trustmaatschappij (N.O.T.).

Grote oorlogswinsten.

In de vier oorlogsjaren werd de Staatsschuld meer dan verdubbeld door verschillende leningen.

Belastingen: Verdedigingsbelasting, O.W.-belasting.

Vrede te Versailles in 1919. **Stichting van de Volkenbond.** (Ons land treedt toe in 1920.)

De bedoeling van de Volkenbond was te voorkomen, dat onderlinge geschillen beslecht worden door oorlog. Hij was gericht op het handhaven van de vrede, door *geweld* te vervangen door *recht*. Pogingen om tot *ontwapening* te komen, hebben weinig succes gehad. De Volkenbond hield zich ook bezig met de maatschappelijke verhoudingen en heeft op dit terrein heel wat gedaan: internationale arbeidsorganisatie, verkeersregelen, hygiënische maatregelen, intellectuele samenwerking, opiumbestrijding en jeugdbescherming.

Onder leiding van de Volkenbond konden honderdduizenden krijgsgevangenen naar hun eigen land terugkeren en werd aan miljoenen vluchtelingen ondersteuning verleend.

De Volkenbondsvergaderingen werden gehouden te Genève. Daar was ook het Permanent Secretariaat gevestigd.

1917. Grondwetsherziening.

Algemeen kiesrecht voor mannen, evenredige vertegenwoordiging en stemplicht. Gelijktelling van openbaar en bijzonder onderwijs.

't Vrouwenkiesrecht is ingevoerd in 1919 (Wet Marchant) en vastgelegd in de Grondwet van 1922.

1918. Wet tot droogmaking der Zuiderzee aangenomen.

De Spaanse griep vergt veel slachtoffers.

1922. Grondwetsherziening.

Beperking van de troonopvolging. Een oorlogsverklaring is gebonden aan de goedkeuring der Staten-Generaal.

1925 en '26. Grote storm in het oosten van ons land (ramp te Borculo) en watersnood langs onze rivieren.

1929. Opening van het telefoon-verkeer met Nederl. Oost-Indië. Instelling van een ge-regelde vliegdiens op Indië.

1930. Droogmaking van de Wieringermeerpolder.
1932. Afsluiting van de Zuiderzee (IJsselmeer) door een dijk van Noord-Holland naar Friesland.
1934. Dood van Koningin Emma en van Prins Hendrik der Nederlanden.
Minister Marchant voert voor het onderwijs op de scholen een vereenvoudigde spelling in.
1936. Nieuwe Brug bij de Moerdijk.
1937. Prinses Juliana huwt met Prins Bernhard van Lippe-Biesterfeld.
In 1938 werd Prinses Beatrix, in 1939 Prinses Irene geboren.
1939. Frankrijk en Engeland verklaren Duitsland de oorlog.
In verband met de dreigende internationale toestand worden tal van voorzieningen getroffen ter verdediging van ons land.
Mobilisatie van leger en vloot.
1940. Na een korte strijd bezet Duitsland Nederland. De Koningin verlaat met haar familie en de Ministers het land.
Dr. Seyss-Inquart wordt Rijkscommissaris.
Fr. Christiansen, generaal der vliegers, wordt Opperbevelhebber van de Weermacht in Nederland.
Distributie van levensmiddelen, brandstoffen en kleding. Ons land krijgt de Middel-europese tijd (1 uur en 40 min. vervroeging).
1941. Urk door een dijk met 't vasteland verbonden. Drooglegging van Urkerland.

klas 7.

Willie zonnenvijle Halvemaan school
Eindhoven

ONS AARDRIJKSKUNDEBOEKJE DOOR F. DEN EERZAMEN

bestemd voor scholen voor gewoon
en uitgebreid lager onderwijs

- 1e stukje NEDERLAND EN EUROPA, 10e dr. f 0.32¹/₂*
- 2e " INDIË EN DE WERELDDELEN, 6e dr. f 0.32¹/₂*

ONS TWEEDE AARDRIJKSKUNDEBOEKJE DOOR F. DEN EERZAMEN

bestemd voor scholen voor uitgebreid
en voortgezet lager onderwijs

- 1e stukje, NEDERLAND, 4e druk f 0.65*
- 2e " EUROPA, 4e druk f 0.65*
- 3e " INDIË EN DE WERELDDELEN, 4e druk f 0.65*
- 4e " WIS- EN NATUURKUNDIGE EN
ECONOMISCHE AARDRIJKSKUNDE
Met figuren en een twintigtal M.U.L.O.
examens in de aardrijkskunde f 1.25*

- VRAGEN EN OPGAVEN bij het 1e stukje 2e dr. f 0.32¹/₂*
- VRAGEN EN OPGAVEN " " 2e " 2e dr. f 0.32¹/₂*
- VRAGEN EN OPGAVEN " " 3e " 2e dr. f 0.32¹/₂*

ONS GESCHIEDENIS BOEKJE

BESTEMD VOOR
SCHOLEN VOOR GEWOON
EN VOORTGEZET LAGER
ONDERWIJS

DOOR

F. DEN EERZAMEN

ZEVENTIENDE DRUK

G. B. VAN GOOR ZONEN'S U.M. N.V. - DEN HAAG - BATAVIA
1941

